

تقدیم به همسر و فرزندانم
سارا و هدی

یادداشت مترجم

مدتها در فکر ترجمه کتابی مقدماتی در زمینه زبان‌شناسی همگانی بودم تا سرانجام پس از مشورت با جیمز یون، استاد دانشگاه ایلی‌نوی از میان چندین کتاب تصمیم به ترجمه کتاب *Contemporary Linguistics: An Introduction* نوشته مارک آرنُف، مایکل دابروولسکی و ویلیام اُگرادی گرفتم. قضاوت در مورد محتوای این کتاب در مقایسه با کتابهای موجود را به خواننده وامی‌گذارم. اما نکاتی چند در مورد این ترجمه لازم به نظر می‌رسد. ترجمه این اثر در سال ۱۳۷۶ تمام شد. لیکن متأسفانه بنابه مشکلاتی که هر اهل قلمی با آن آشناست و ذکر آن در اینجا چندان مناسب نیست، چاپ این اثر تا امسال به تعویق افتاد. خوشبختانه با ابراز علاقه انتشارات سمت به چاپ این اثر و کوشش مسئولان محترم این سازمان سرانجام این کتاب در اختیار دانشجویان و علاقه‌مندان به رشته زبان‌شناسی قرار گرفت. متأسفانه پس از ترجمه این اثر چاپ جدیدی از نسخه انگلیسی این کتاب به بازار عرضه شد. با مقایسه چاپ جدید این اثر و نسخه ترجمه شده دریافتم که دو فصل جدید به این اثر افزوده شده است، یکی در مورد زبانهای سرخپوستی کانادا و دیگری در مورد روانشناسی زبان. نظر به اینکه مطالب مربوط به زبانهای سرخپوستی کانادا چندان به طرح مباحث اصلی زبان‌شناسی در سطحی مقدماتی مربوط نیست از ترجمه آن فصل چشم‌پوشی شد. اما مطالب فصل مربوط به روانشناسی زبان به‌رغم آنکه فراتر از کتاب زبان‌شناسی مقدماتی است به ترجمه فصول چاپ پیشین این کتاب افزوده شد. مطالب فصلهای دیگر عمدتاً همان مطالب چاپ قدیمتر این اثر است که با بیانی متفاوت عرضه شده است. البته مطالب جدیدی نیز در

این فصول یافت می‌شود که برخی از آنها به ترجمهٔ پیش‌روی خواننده افزوده شده است. بسیاری از مطالب جدید همچون مطالب مربوط به نظریهٔ حاکمیت و مرجع‌گزینی بدون تردید فراتر از کتابی مقدماتی در زبان‌شناسی است و با توجه به حجم این اثر و تدریس آن در حداکثر دو نیمسال تحصیلی چشم‌پوشی از آنها کاملاً موجه به نظر می‌رسد، بویژه آنکه تغییر و تحولات نظری این شاخهٔ علمی تأثیر چندانی بر مفاهیم بنیادی آن ندارد. در خاتمه امیدوارم که این ترجمه مورد استفادهٔ دانشجویان عزیز و علاقه‌مندان به مسائل زبان‌شناسی قرار گیرد.

علی درزی

تابستان ۱۳۸۰

پیشگفتار

در پانزده سال اخیر تقریباً هر نیمسال زبان‌شناسی مقدماتی تدریس کرده‌ام. این درس هنوز از هر درس دیگری برای من لذت‌بخش‌تر است، بویژه پس از امتحان پایان نیمسال، هنگامی که تعدادی از دانشجویان به من می‌گویند که به مدد این درس اکنون علاوه بر پیچیدگی زبان، پاره‌ای از نظم حاکم بر این پیچیدگی را نیز دریافته‌اند.

در تمام این سالها که به تدریس زبان‌شناسی مقدماتی مشغول بوده‌ام، حتی یک کتاب درسی ندیده‌ام که از عهده این حوزه مطالعاتی به کمال برآمده باشد. تمام متون مقدماتی رایجی که چاپ شده‌اند، و نیز کتابهای درسی، کتابهای تمرین و مجموعه مقالات مختلف را بررسی کردم، اما هیچ‌یک از آنها انتظارات مرا برنیامورد. کم‌کم دیگر با حسرت به ایام گذشته، به دوران گلیسون و هاکت و حتی قدیمتر از آن، به زبان، اثر بلومفیلد فکر می‌کردم.

حتی اگر دوران گذشته و کتابهای قدیمی به همان خوبی باشند که من به یاد دارم، باز نماینده دانش و اعتقادات زبان‌شناسان امروز و روش آنها در تحلیل زبان نیستند. به این نتیجه رسیدم که شاید باید خودم یک کتاب زبان‌شناسی بنویسم. تازه گفتگو با یکی از ناشران کتابهای درسی را آغاز کرده بودم که ویراستاری از انتشارات سنت مارتین از نیویورک در تماسی تلفنی نظرم را در مورد تألیف یک کتاب برای زبان‌شناسی مقدماتی جویا شد، بعد هم توضیح داد که دو زبان‌شناس در کانادا کتاب جدیدی تدوین کرده‌اند که در آن کشور با اقبال عظیم روبه‌رو شده است. مؤسسه انتشاراتی مزبور در صدد انتشار یک نسخه امریکایی بود و در تجدید نظر در نسخه اصلی به کمک احتیاج داشت.

بدون اشاره به نارضایتی دیرینه‌ام از مجموعه کتابهای درسی موجود یا بدبینی‌ام نسبت به کتاب دیگری از این دست، پذیرفتم که نگاهی به آن کتاب بیندازم. اما وقتی کتاب به دستم رسید، از شادی حیرت‌زده شدم. آنچه خواندم واقعاً یک کتاب درسی مقدماتی خوب بود: جامع، جدید و خواندنی بدون آنکه سطح مطالب پایین آورده شده باشد. همچنین کتابی بود قابل تطبیق با نیازهای مخاطبان مختلف و انواع دوره‌های مختلف. بله، بسیار مشتاق کار کردن روی این کتاب بودم. این کار را کرده‌ام و اکنون حاصل آن را پیش رو دارید.

در این چاپ امریکایی تمام آن چیزهایی را که در نسخه اصلی کانادایی از نظر مستودنی بود حفظ کرده‌ام و بعلاوه مطالب جدیدی بدان افزوده‌ام تا کتاب را یک کتاب واقعاً امریکایی کرده باشم. مطالبی را که صرفاً به زبان کانادایی مربوط بود حذف یا مثالهای دیگری جایگزین آنها کرده‌ام (البته نه در مواردی که مثالهای کانادایی هدف آموزشی خود را به همان خوبی تأمین می‌کرده که مثالهایی از زبانی دیگر) و مواد دیگری که بویژه مربوط به زبان امریکاست افزوده‌ام یا جانشین کرده‌ام، بخصوص در فصل بازنگری شده مربوط به زبان و بافتهای اجتماعی، که محور بحث آن گویشهای امریکایی و پدیده‌های مربوط به جامعه‌شناسی زبان است. فصلهای مربوط به صرف و نحو را تا حد بسیاری بازنگری کرده‌ام تا منعکس‌کننده تحقیقات جدید در امریکا باشد، و فصل جدیدی را در خصوص زبان‌شناسی رایانه‌ای، که مخصوصاً برای این کتاب نوشته شده، به این کتاب افزوده‌ام. اغلب تغییرات دیگر جنبه ویرایشی داشته‌اند، به نحوی که موضع نظری این نسخه اساساً همان موضع نسخه اصلی است. بخصوص، هدف نسخه اصلی - فراهم آوردن این امکان برای دانشجویان و مدرسان که بتوانند مسائل زبان‌شناسی تخصصی را در کنار مفاهیم بنیادی سنتی مطالعه کنند - همچنان رعایت شده است. در این کتاب علامت ستاره [علامتی که در کنار عنوان برخی فصلها و قسمتها آمده است] نشان‌دهنده بخشهایی است که پیشرفته یا "بسیار جدید" تلقی می‌شوند؛ در نتیجه مطالعه آنها اختیاری قلمداد شده است.

مایلم از کسانی که در تهیه نسخه امریکایی این کتاب بسیار کمک کرده‌اند تشکر کنم.

پیشگفتار ۵

ویرجینیا کلارک (دانشگاه ورمونت)، کایل جانسون (UCLA) و جنیفر پیترسون (دانشگاه ویسکانسین) با پیشنهادهای و اظهارنظرهای باارزش خود مرا یاری دادند؛ بدون کمک آنها کار من بسیار سخت تر می‌شد. در انتشارات سنت‌مارتین، نانسی پری مرا به انجام این پروژه تشویق کرد، کیم ریچاردسون مرا یاری داد و الیزباومن مرا در کارهای شاق مربوط به نمونه‌های چاپی راهنمایی کرد. در تهیه این کتاب و راهنمای تدریس آن از کمکهای شایان مارسیاهاگ، سوئی چن، ویلی-لین یین، سه دانشجوی دوره کارشناسی ارشد و دکتری در استونی بروک، برخوردار بوده‌ام.

مارک آرنف

پیشگفتار نسخهٔ کانادایی

زبان‌شناسی، به لطف کاربرد تحلیل دقیق در باب موضوعی آشنا، دانشجویان را با آن نوع تفکری که 'علمی' اش می‌نامیم به بهترین وجه آشنا می‌کند. چنین تفکری با درک مسائل ناشی از مجموعه‌هایی از داده‌ها آغاز می‌شود و به فرضیاتی می‌انجامد که در صدد توجیه این مسائل برمی‌آیند و نهایتاً به آزمودن دقیق و بسط این فرضیات منجر می‌شود. اما علم پیش از یک فعالیت صوری است. یکی از چیزهایی که دانشجویان زبان‌شناسی مقدماتی از آن بیشترین لذت را برده‌اند کشف حجم عظیمی از دانش ناهشیار است که در پس‌کاربرد زبان وجود دارد. این کتاب بر دامنهٔ این دانش و نیز بر روش علمی مورد استفاده در تحلیل زبان‌شناختی تأکید می‌ورزد.

همان‌طور که از عنوان کتاب برمی‌آید، ما در صدد ارائهٔ درآمدی بر زبان‌شناسی، در این مرحله از تکامل این رشته، برآمده‌ایم. اگرچه منکر یا مخالف رهیافتهای مفید دیگر به زبان‌شناسی نیستیم، چارچوب زایشی را به دو دلیل مبنا قرار داده‌ایم. اولاً، زبان‌شناسی زایشی برای پدیده‌های اساسی زبانی روشی نسبتاً منسجم و یکدست در اختیار می‌گذارد. آواشناسی، واج‌شناسی، صرف، نحو و معناشناسی در این روش مطالعه از سایر روشها کاملتر و مرتبطتر با یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند. ثانیاً، روش زایشی در بیست سال گذشته به دلیل کاربرد آن در گسترهٔ وسیعی از سایر پدیده‌های زبانی مؤثر بوده است.

رابطهٔ اجباری میان نیاز به ارائهٔ مفاهیم بنیادی و استلزامات شیوه‌های پیچیده و رقیب جدید محدودیت‌هایی در اتخاذ رویکرد همزمانی محض به وجود می‌آورد. مدرسانی که در شاخه‌های فرعی مورد بحث تخصص نداشتند، در بسیاری از موارد نسخه‌های اولیهٔ

فصول ما را 'بیش از حد جدید' خواندند. این امر به تجدید نظری مفصل منجر شد؛ در نتیجه در طرح پاره‌ای از مباحث روشی را برگزیدیم که در مقایسه با روشی که در ابتدا در نظر داشتیم تا حدی سنتی‌تر بود. اما، هر جا که امکان داشته، از بخشهای بعدی هر فصل برای ارائه مطالب جدیدتر استفاده کرده‌ایم. به این ترتیب، کوشیده‌ایم که نام این کتاب بی‌مسئوبی نباشد. کتابی مقدماتی که پایه محکمی از مفاهیم بنیادی زبان‌شناسی را در اختیار می‌گذارد، اما در ضمن دانشجو را برای پیگیری فعالیتهای جاری در این رشته آماده می‌سازد. به این دلیل، دانشجو با واج‌شناسی چند لایه‌ای (به منظور آمادگی برای تحلیلهای مبتنی بر لایه‌های بیشتر)، با تمایزات واجگونه‌ای / واژ-واجی (به منظور آمادگی برای واج‌شناسی واژگانی)، با تعامل بخشهای دستور زبان (به منظور آمادگی برای روش بخش بخشی گسترده‌تر)، با قواعد واژه‌سازی در صرف و با نمونه‌هایی از تغییرات پارامتری در نحو آشنا می‌شود.

تا حد امکان، کوشیده‌ایم که سازوکارهای اساسی معرفی شده در پنج فصل اول این کتاب را در مباحث فصلهای بعد اعمال کنیم. بنابراین، بحث ما درباره معنائشناسی، زبان‌شناسی تاریخی، فراگیری زبان اول و دوم و عصب‌شناسی زبان تا حدی بر مفاهیم معرفی شده در مقدمه ما بر دستور زایشی مبتنی است.

هیچ کتاب درسی نمی‌تواند همه اطلاعات را به همه استفاده‌کنندگان بدهد. امیدواریم که این کتاب سگوی پرش دانشجویان به حوزه تحلیل زبان‌شناختی علمی باشد و نیز درک بهتری از شگفتی زبان بشر، تنوع و پیچیدگی ساخت آن و ظرافت کاربرد آن در اختیار آنها قرار بدهد.

ویلیام اگریدی
مایکل دابروولسکی